Juridik från A till Ö

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor i juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska ord på bokstaven N

Vad är en nämndeman?

En *nämndeman* är en person som utan juridisk utbildning dömer i våra domstolar. En nämndeman kallas även *lekmannadomare*. Att lekmän utgör en del av domstolen förekommer i många länder, till exempel USA som har jury.

Avsikten med nämndemannasystemet är bland annat att stärka allmänhetens insyn i och förtroende för domstolarna samt att garantera att rättsskipningen är i linje med de allmänna värderingarna i samhället, det vill säga *folkets röst*.

Nämndemän finns i tingsrätt, hovrätt, förvaltningsrätt och i kammarrätt, men inte i Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen. Nämndemän *dömer* inte i alla typer av mål. I tingsrätten dömer nämndemän till exempel i vissa brottmål och familjerättsliga mål. Precis som juristdomare avlägger nämndemän *domared*, röstar i de frågor som hör till avgörande av målen och ansvarar för att lagar och regler följs. Nämndemannens röst är normalt lika mycket värd som juristdomarens, men ibland har juristdomaren utslagsröst.

För att kunna utses till nämndeman måste du vara myndig, svensk medborgare och folkbokförd i den aktuella domstolens domkrets. Du får inte vara ställd under förvaltarskap och inte heller vara försatt i konkurs. Du behöver ha gott omdöme och vara självständig. En nämndeman får inte arbeta som advokat, polis, lagfaren yrkesdomare eller åklagare. Eftersom en nämndeman ska ta ställning till om den som åtalas gjort sig skyldig till brott är det viktigt att du är en god förebild i fråga om allmän laglydnad.

Ibland uppfattas nämndemannauppdraget som politiskt, kanske eftersom nämndemän utses genom val i kommun- eller landstingsfullmäktige. De politiska partierna nominerar personer till nämndemannauppdraget. Men den som nomineras behöver inte tillhöra något parti. Det bör betonas att nämndemannauppdraget är *opolitiskt* - att ta politisk hänsyn när du dömer strider mot lagen och domareden.

Om du är intresserad av att, vid sidan av arbete eller studier, göra något helt annat kanske nämndemannauppdraget är något för dig. Domstolsverket har en informativ film om olika personer, en sjuksköterska, en programmerare och en kock, som är nämndeman på *www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Arbeta-i-Sveriges-Domstolar/Namndeman/*. Låt dig inspireras till att bli nämndeman, kanske genom det klassiska rättegångsdramat *Tolv edsvurna män* från år 1957 med Henry Fonda.

Vad är notarius publicus?

Ett annat kanske mer okänt uppdrag är *notarius publicus*. Det latinska begreppet kan översättas ungefär till ”offentlig sekreterare”. Notarius publicus har i Europa en lång historia, ända från 1200-talet.

Notarius publicus ska hjälpa allmänheten att *kontrollera och intyga sanningen* i vissa uppgifter, till exempel legalisera, bevittna och styrka handlingar, namnunderskrifter och kopior. Notarius publicus är också den enda som får utfärda så kallat *apostille*, det vill säga ett intyg som kan utfärdas på viss handling, till exempel personbevis och betyg från universitet, och visar att handlingen är äkta.

Det ska finnas minst en notarius publicus i varje län och det är länsstyrelserna som utser notarius publicus. I Västerbottens län finns notarius publicus vid advokatbyråer i Umeå, Lycksele och Skellefteå.

Vad är näringsförbud?

För många är det nog självklart att var och en som vill får starta och driva företag. Denna *näringsfrihet* är också skyddad i svensk grundlag och får bara begränsas under vissa speciella förutsättningar. Med näringsfriheten följer också ansvar, och den som missköter sig kan i vissa fall meddelas *näringsförbud*.

Näringsförbud kan, enligt *lag om näringsförbud*, meddelas näringsidkare som grovt har *misskött sina åligganden* i företaget. Näringsförbud kan meddelas den som har gjort sig skyldig till *brottslighet* som inte är ringa, den som har agerat grovt otillbörligt mot borgenärer eller på annat sätt har grovt åsidosatt sina skyldigheter vid en *konkurs* eller den som grovt åsidosatt sina skyldigheter att *betala skatt*. Näringsförbud ska vara påkallat ur allmän synpunkt, det vill säga om åsidosättandet har varit *systematiskt*, syftat till betydande *vinning*, orsakat betydande *skada* eller vid *upprepad brottslighet* i näringsverksamhet.

Rättens beslut om näringsförbud gäller under högst tio år. Vid näringsförbud förbjuds en *näringsidkare* från att *driva eller vara delaktig* i näringsverksamhet. Personen får inte arbeta som vd, inneha styrelseuppdrag eller äga mer än 50 procent av aktierna i ett bolag själv eller tillsammans med närstående. Det finns cirka 1000 personer i Sverige som har näringsförbud.

Vad är nyemission?

Om ett aktiebolag behöver öka sina ekonomiska tillgångar kan ett sätt vara att mot betalning *ge ut nya aktier* i bolaget, så kallad *nyemission*.

Nyemission kan ske i olika former. Huvudregeln är, i enlighet med principen om att alla aktier har lika rätt i bolaget, att de befintliga aktieägarna har *företrädesrätt* till de nya aktierna i förhållande till antalet aktier som de redan har. Därigenom förhindras att nyemission används för att rubba maktbalansen mellan aktieägarna i bolaget. Det är dock också möjligt att genomföra *riktade nyemissioner* där aktierna släpps till andra utpekade personer, till exempel externa investerare eller bolagets personal.

Jag avslutar med ett citat från Abraham Lincoln (1809-1865). ”*Du kan inte undgå morgondagens ansvar genom att undvika det idag.*”

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.

Vänligen notera att alla upplysningar enbart är informativa och inte utgör legal rådgivning. Rättslig rådgivning kan endast lämnas av advokat eller jurist som erhållit handlingar och fullständig information om omständigheterna i det enskilda fallet.